

Anyagi-technikai tervezés és készletgazdálkodás néhány kérdése a néphadseregben

K. Tóth Lajos alezredes

A fegyveres erők anyagi, technikai szükségleteinek biztosítása — az állandó harcckészültség viszonyai között — tervszerű készletgazdálkodás keretében történik. *A katonai készletgazdálkodás a fegyveres erők fenn-tartásával, harcckészültségének (mozgósítási készségének) magas szinten tartásával, és várható háborús alkalmazásával kapcsolatos anyagi szükségletek kielégítését biztosító készletek kialakítására irányuló tevékenység és az ezzel kapcsolatos tervezési; beszerzési; ellátási; átfegyverzési és rendszerből való kivonási feladatok rendszere. A készletgazdálkodás ke-retében folyik:*

- a központi tartalékok, forgó- (törzs-) készletek,
- a csapatok harcckészültségi (mozgósítási) készleteinek,
- a kiképzési feladatok végrehajtásához, a működéshez, a személyi állomány élet-, szolgálati és munkakörülményeinek megfelelő szinten tartásához szükséges készletek megtervezése; a fogyasztás, felhasználás, a készletképzés gazdasági elemzése; a készletek elosztásának (lépcsőzésének), a beszerzéssel, a csapatok ellátásával kapcsolatos feladatok végrehajtásának, a készletek felfrissítésének, az elavult, korszerűtlenné vált, illetve elhasználódott anyagi, technikai eszközök rendszerből való kivonásának tervezése; készletképzési (tervezési), felhasználási normák, normatívák kialakítása; a készletgazdálkodással kapcsolatos rendszabályok kimunkálása.

A készletgazdálkodás a néphadseregben egységes elvi irányítás mellett szakágazatonként történik. Az egyes szakágazat készletgazdálkodásában egységes rendszeren belül, két, egymástól bizonyos mértékben eltérő sajátosságokkal rendelkező terület különböztethető meg:

- a csapatok harcckészültségének, mozgósításának és várható hadászati, hadművelleti alkalmazásának anyagi biztosítását szolgáló készletgazdálkodás, valamint

- az állandó harcckészültség viszonyai között a néphadsereg fenn-tartásának, a csapatok harcckiképzésének anyagi biztosítását szolgáló készletgazdálkodás.

*A néphadsereg anyagi biztosítását szolgáló készletek
és tartalékok rendszere*

A néphadsereg anyagi biztosítását szolgáló készletek és tartalékok:

— részben a néphadseregben,

— részben a népgazdaságban

kerülnek kialakításra. Ezek a készletek és tartalékok egységes rendszert alkotnak.

A néphadsereg készletei és tartalékai alapvetően azonnal felhasználható anyagi eszközökből tevődnek össze. A népgazdaságban létrehozott tartalékok általában kész, félkész termékekből, alap- és nyersanyagokból állanak.

A néphadsereg anyagi készletei

— csapatkészletekre és

— központi készletekre

csoportosíthatók.

A csapatok anyagi készletei:

— nem csökkenthető készletekből, valamint

— fenntartási (fogyó, kiképzési) készletekből állnak.

A „nem csökkenthető készlet”-be azon anyagi eszközök tartoznak, amelyek a csapatok hadi állománytábla szerinti — a harcckészültségi, mozgósítási utasításokban elrendelt — szükségletét képezik. Rendeltetése a harcckészültség (mozgósítási készség), valamint az alaprendeltetéssel kapcsolatos feladatok végrehajtásának biztosítása háborús viszonyok között. Ide tartoznak:

— a mozgó- és kiegészítő készletek,

— az egységek, alegységek (a személyi állomány) ellátásához, felszereléséhez, működéséhez (hadi szervezetre történő feltöltéséhez) szükséges anyagi-technikai eszközök,

— az „M” napokra megalakított készletek, valamint

— egyéb elrendelt készletek.

A nem csökkenthető készletek részben a békében élő csapatok harcckészültségének állandó szinten tartásához, a harcckiképzés végrehajtásához már békében felhasználásra kerülnek, meghatározott részük (a mozgó- és kiegészítő készletek, az „M” feltöltésre, valamint az „M” napokra megalakított készletek) a csapatok raktáraiban (szállítóeszközein) van letárolva.

Mozgókészlet fogalmába ellátási tagozatonként meghatározott mennyiségű anyagi eszközök tartoznak, melyet a csapatoknak — az állandó harcckészültség viszonyai között — állandóan málházásra, szállításra kész állapotban kell tartani, békehelyőrségük (felállítási helyük) elhagyásakor magukkal kell vinniük.

Az *egységek, alegységek ellátásához, felszereléséhez, működéséhez szükséges anyagi eszközök* az alaprendeltetésnek megfelelő feladatok elvégzését biztosítják. Békében élő alakulatok hadi szervezetre kerülnek feltöltésre, a béke- és hadi állomány közötti különbségnek megfelelő anyagi eszközöket („M” készletként) kötelesek letárolni.

Békében nem élő alakulatok felszereléséhez szükséges anyagi eszközök (mozgókészleteikkel együtt) általában a felállító egység raktáraiban kerülnek megalakításra.

Békében nem élő egységek „M” felállítási napok alatti ellátására — külön intézkedések alapján — meghatározott készletek kerülhetnek létrehozásra.

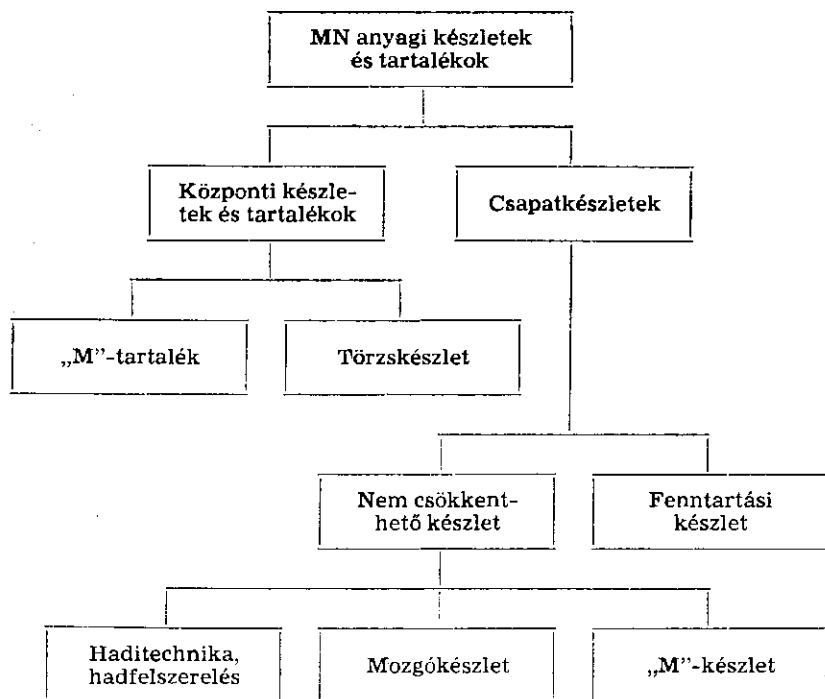
A *fenntartási készletek* a csapatok kiképzési feladatainak folyamatos végrehajtását, működését, a személyi állomány élet-, szolgálati és munkakörülményeinek megfelelő színvonalon tartását szolgálják. Részben ebből biztosítják a csapatok a nem csökkenthető készletek elrendelt szinten tartását, valamint hadihasználható állapotban tartását, a letárolt anyagok frissítését (a szavatossági idő lejárta előtt cseréjét).

A központi készletek:

- központi tartalékok, valamint
- törzskészletek lehetnek.

A *központi tartalékok* az elvonuló szárazföldi csapatok, valamint a háterszági alakulatok háborús körülmények közötti ellátására kerülnek létrehozásra, meghatározott időtartamnak (illetve veszteségpótlásnak, javítási szükségletnek) megfelelő mennyiségben.

A *központi törzskészletet* — bizonyos anyagfélésegekből — a néphadsereg fenntartási szükségletei folyamatos kielégítésének biztosítása céljából hozzák létre, a felhasználás (fogyás) és a gazdaságossági szempontok figyelembevételével.

Az anyagi szükségletek tervezése

A fegyveres erők anyagi-technikai szükségleteinek tervezése számos sajátos, elsősorban a lehetséges háború lefolytatásával, a harckészültség magas szinten tartásával, valamint a biztosítás feltételeivel és lehetőségeivel összefüggő tényező kölcsönhatásának együttes vizsgálatát, elemzését teszi szükségessé, melyeket — jellegüket tekintve — alapvetően három csoportba sorolhatjuk, úgymint:

— *katonai* (a fegyveres küzdelem megvívásával, a várható hadszíntér katonaföldrajzi viszonyaival),

— *műszaki* (a fegyveres küzdelem technikai és anyagi eszközei harcászati-műszaki jellemzőivel), valamint

— *gazdasági* (a gazdasági, hadigazdasági potenciállal, a gazdasági hatékonysággal kapcsolatos) tényezők.

A szükségletek tervezésénél mindenekelőtt a szocialista állam katonai doktrínájából, a korszerű háború és a fegyveres küzdelem követelményeiből, a fegyveres erők várható alkalmazásának körülményeiből, a rendelkezésre álló hazai és külföldi erőforrásokból, a fegyveres erők szervezetéből, ellátottsági helyzetéből és fejlesztési célkitűzéseiből kell kiindulni. E feltételek határozzák meg alapvetően:

— a központi tartalékok kialakításának célszerű mennyiségét, ütemét, módját, összetételét, lépcsőzését,

— az átfegyverzés periodusát, eszközeinek fajtáit,

— a fegyveres erők fenntartásához szükséges készletek mennyiségét,

— a csapatok ellátási (gazdálkodási) rendszerének megszervezését.

Háborús szükségletek méreteit, összetételét befolyásoló főbb tényezők, a készletképzés célszerű elvei, módszerei

A háborús szükségletek méreteit, összetételét számos tényező befolyásolja: Ezek közül fontosabbak:

— a fegyveres konfliktus létrejöttének, kirobbanásának várható körülményei, a fegyveres küzdelem kezdeti időszakának várható tartalma,

— a hadsereg fegyverzeti és technikai rendszere, valamint állománya,

— a fegyveres erők lehetséges alkalmazása várható hadszíntérének sajátosságai,

— az első hadműveletek várható anyagigénye, veszteségek,

— a népgazdasági lehetőségek, adottságok,

— a népgazdaság haditermelésre történő átállásának és az import beszerzés várható lehetőségei a háború kirobbanása után,

— a tartalékok létrehozásának és fenntartásának gazdaságossági tényezői,

— nemzeti sajátosságok.

Korszerű viszonyok között a lehetséges háború, illetve a fegyveres küzdelem törvényszerűségeit, követelményeit, körülményeit, valamint a

várható lehetőségeket figyelembe véve a békeidőszakban létrehozandó háborús készletek, tartalékok optimális méretei, összetétele meghatározásának alapvető kritériumait az alábbiakban lehet összefoglalni.

Abból az elvből kiindulva, hogy a fegyveres küzdelem anyagi-technikai biztosításának alapját — korszerű viszonyok között — a békeidőszakban létrehozott anyagi készletek és kialakított hadiipari kapacitások képezik, olyan méretű, valamint összetételű készleteket és tartalékokat célszerű létrehozni, amely biztosítja a nemzeti hadsereg sajátosságainak megfelelően:

— a háború kezdeti időszakában a fegyveres erők teljes mozgósítását, felvonulását, illetve azonnali harcbalépését és az első hadműveletet sikeres megvívását, továbbá

— a várható harci veszteségek pótlását, a veszteséget szenvedett csapatok harcértékének helyreállítását, a további hadműveletet előkészítését, megkezdését, és folytatását, valamint a koalíciós megállapodásoknak megfelelően az ország területén átvonuló, illetve saját területen közös hadműveleti tevékenységben résztvevő szövetséges csapatok igényeinek kielégítését az ország ipari és hadiipari termelőkapacitásának helyreállításáig, illetve a haditermelés felfutásáig, valamint az import lehetőségek realizálásáig.

Tekintettel azonban arra, hogy a hadügyben napjainkban bekövetkezett intenzív ütemű, permanens forradalom következtében a hadsereg fegyverzeti, technikai és anyagi eszközei jelentős részénél igen rohamos az erkölcsi kopás, előregedés mértéke, *az egyik alapvető követelmény olyan optimális mennyiségű készletek és tartalékok kialakítása, amelyeknek minőségileg megfelelő szinten tartása összhangban van a népgazdaság lehetőségeivel. Ebből a követelményből fakad a hadseregben is olyan egységes készletgazdálkodási rendszer kialakításának szükségessége, mely megfelelő összhangot biztosít — állandó harckészültség viszonyai között — a fegyveres erők fenntartásához szükséges anyagi eszközökkel való gazdálkodás és a háborús szükségletek megfelelő mennyiségben történő kialakítására, valamint minőségileg a viszonylag gyorsan változó követelménynek megfelelő szinten tartására irányuló tevékenység között.* Ezen túlmenően igen nagy szükség van arra, hogy ezen a téren kellő összhang, együttműködés, kooperáció legyen a hadsereg és a népgazdaság között.

A csapatoknál létrehozandó háborús készleteket és azok összetételét, alapvetően meghatározzák:

— a mozgókészletek képzésére, méreteire, lépcsőzésére kialakított elvek, normák,

— a fegyveres erők fegyverzeti és technikai rendszere, állománya,

— a fegyveres erők hadi állományra való feltöltésének anyagi szükségletei,

— a fegyveres erők mozgósításának rendszere,

— a fegyveres erőknek a háború kezdeti időszakában való alkalmazási tervei, az egyes haderőnemek várható tevékenységének sajátosságai.

A csapatoknál az egyes haderőnemek harckészültségi fokának, várható alkalmazási körülményeinek, feladatainak megfelelően differenciáltan

célszerű a háborús készleteket kialakítani. A mozgósítási készség elérését biztosító („M”) szükségleteken felül:

— az elvonuló szárazföldi csapatoknál a tervezett alkalmazás irányában az államhatárhoz való felvonulás, valamint egy támadó hadművelet várható szükségletének megfelelően indokolt a *mozgókészleteket* egyes anyagokból (pl. hajtóanyagból) *kiegészítő készleteket* megalakítani;

— a honi légvédelmi csapatoknál az alapvető anyagokból egy légi támadóhadművelet végrehajtásához szükséges készleteket célszerű állandó szinten tartani. Egyéb anyagokból a szükséges (mozgó- és más) készlet megalakítása és fenntartása a meglévő fenntartási készletek terhére megoldható;

— a hátországvédelmi és egyéb hátországi alakulatoknál ugyancsak lehetőség van a mozgókészleteket a fenntartási készletek terhére megalakítani.

Az állandó harcalkészültség időszakában kialakítandó és állandó szinten tartandó háborús központi tartalékok mértékét, összetételét alapvetően meghatározzák:

- a népgazdasági és import lehetőségek,
- a tárolás és megfelelő minőségi szinten tartás gazdasági kihatásai,
- a fegyveres erők fegyverzeti és technikai rendszere, állománya,
- a fegyveres erők tervezett háborús alkalmazása alapján várható felhasználás, valamint a harci veszteségek pótlásának szükséglete,
- a szövetséges csapatok igényei,
- a népgazdaság haditermelésre való átállásának várható körülményei.

A magyar népgazdaság és a néphadsereg sajátosságait figyelembe véve a központi tartalékok kialakításának főbb elvei:

— a néphadsereg keretében alapvetően az elvonuló szárazföldi, valamint a honi légvédelmi csapatok hadműveleti tevékenységének további biztosításához szükséges alapvető hadianyagokat (lőszer, hajtóanyag, haditechnikai eszközök) és fontosabb anyagokat (pl. élelmiszer) célszerű tárolni;

— a népgazdaságban is használatos, a hadsereg követelményeivel megegyező, illetve lényegesen el nem térő anyagok vonatkozásában a hadsereg szükségleteit, illetve annak jelentős részét, valamint a szövetséges csapatok igényeit a népgazdasági tartalékok rendszerében indokolt fenntartani;

— a hadsereg fenntartását szolgáló központi készletgazdálkodást úgy célszerű megszervezni, hogy meghatározott törzskészletek kialakításával, megközelítőleg állandó szinten tartásával adott esetben a fegyveres erők ellátásához azonnal felhasználható készletek álljanak rendelkezésre.

Az anyagi szükségletek tervezési alapjai

Az anyagi szükségletek tervezésének alapjait általában:

- a rendelkezésre bocsátott pénzügyi keretek,
- a hadsereg szervezeti, technikai fejlesztésére (átfegyverzésére) vonatkozó irányelvek, követelmények,

- az anyagi-technikai ellátottság mennyiségi és minőségi színvonala,
- a fenntartás, működés (üzemeltetés) adott színvonalának, és tervezett fejlesztésének igényei,
- a tervidőszakban megoldandó feladatok végrehajtásának kihatásai,
- a jóváhagyott anyagi és pénzügyi normák, készletképzési követelmények,
- a csapatok diszlokálásával, a hadszintér-előkészítésével kapcsolatos követelmények,
- hazai beszerzési, gyártási, és import lehetőségek,
- a tudományos kutatás, műszaki fejlesztés hazai és külföldi eredményei képezik.

Az egyes szakanyagfajták vonatkozásában a szakterület sajátosságainak megfelelően differenciálódnak a tervezési alapok.

A fegyveres erők anyagi-technikai biztosításával — különös tekintettel a fegyverzet és a haditechnikai eszközök korszerűségével — kapcsolatos, állandóan fokozódó követelmények az azok kielégítésének korlátozott lehetőségeiből fakadó ellentmondás viszonylag optimális hatékonysággal történő feloldása a tervezés alapvető dilemmája a hadseregben:

— biztosítani a fegyveres erők — nemzetközi katonapolitikai helyzetnek megfelelő — magas fokú hadrafoghatóságát, a korszerű követelményeknek megfelelő kiképzést;

— lépést tartani a hadseregben is az általános társadalmi, kulturális, tudományos fejlődéssel, az anyagi-egészségügyi ellátás, a vezetés, a munkaszervezés és -végzés, az élet-, a munka- és szolgálati körülmények terén.

A probléma megoldása szükségessé teszi, hogy az anyagi-technikai szükségletek központi tervezése a hadseregben komplex *katonai, gazdasági, műszaki* elemzési rendszeren alapuljon. A nemzetközi katonapolitikai helyzet reális értékeléséből, a vállalt koalíciós kötelezettségekből, az általános társadalmi fejlődés hadseregére gyakorolt hatásából és a népgazdasági lehetőségekből kiindulva biztosítani kell a *fejlesztés és fenntartás* optimális arányát.

A fejlesztés, fenntartás arányai a készletgazdálkodásban

A hadseregben az anyagi-technikai biztosítás legalapvetőbb és átfogóbb hatékonysági mutatója a fejlesztés és fenntartás aránya.

A *fejlesztési* kiadások a ráfordításoknak azt a volumenét mutatják, amelyek elsősorban a fegyveres erők harckészültségének, hadrafoghatóságának növelését, a fegyveres küzdelem megvívásához szükséges anyagi feltételek megteremtését szolgálják. Ennek megfelelően a fejlesztési kiadásokba célszerű sorolni:

- olyan technika és technikai eszköz beszerzési költségeit, amely nem pótlási célokat szolgál,
- az átfegyverzéssel kapcsolatos költségeket,
- a műszaki fejlesztés költségeit,
- a háborús készletképzés, tartalékolás céljára beszerzésre kerülő anyagok költségeit,

- a hadsereg létszám- és technikai növelésével összefüggő költségeket,
- olyan egyéb beszerzéseket, amelyek ténylegesen a fejlesztéssel, korszerűsítéssel függenek össze (nem pótlási célokat szolgálnak), valamint
- a katonai célú építési beruházásokat.

A *fenntartási* kiadások a ráfordításoknak a fegyveres erők bázis-időszakra vonatkoztatott szervezettel, állománnyal, technikai, anyagi ellátottsággal számított mutatókon alapuló működéséhez, harckészültségének fenntartásához, kiképzéshez, a személyi állomány élet-, szolgálati és munkakörülményeinek megfelelő szinten tartásához, a technikai eszközök, ingatlanok üzemben tartásához szükséges költségtényezőket foglalja magába. A fenntartási kiadásokat úgy célszerű csoportosítani, hogy azon belül kimutathatók legyenek:

- a személyi állomány közvetlen ellátásával, életkörülményeinek javításával,
- a működéssel, az üzemben tartással, a technikai eszközök és az ingatlanok felújításával, javításával, karbantartásával kapcsolatos költségek, valamint
- a közvetlen kiképzési célt szolgáló anyagi eszközök költségei.

A fejlesztés és fenntartás arányainak alakulását számos tényező befolyásolhatja. Alapvető meghatározó tényezők:

- a nemzetközi katonapolitikai helyzet reális értékelése alapján a fegyveres erők fejlesztésére hozott döntések,
- a közvetlen honvédelmi kiadásokra biztosított költségvetési keret volumene,
- a hadsereg fegyverzeti és technikai rendszere, minősége, az erkölcsi avulás periodusai,
- a hadsereg szervezeti, létszámösszetétele, anyagi-technikai feltöltöttsége, a kiképzési feladatok,
- a személyi állomány élet-, szolgálati és munkakörülményeinek helyzete és fejlesztésének célkitűzései, összhangban a lakosság életszínvonalának növelésével kapcsolatos gazdaságpolitikai intézkedésekkel.

Viszonylag stabil, kiegyensúlyozott nemzetközi katonapolitikai helyzetben, hosszabb távlatban a fejlesztés és fenntartás aránya az optimális (50—50%), illetve azt megközelítő szint körül mozoghat. Rövidebb távon, de különösen éves viszonylatban az ingadozás erőteljesebb lehet, amely alapvetően függ:

- az átfegyverzési periodusoktól, illetve az átfegyverzés végrehajtásának ütemezésétől,
- a hadsereg egyre bonyolultabb fegyverzeti, technikai és anyagi eszközei, valamint a kapcsolódó járulékos kihatások költségeinek emelkedésétől,
- a hadsereg személyi állománya létkörülményeinek helyzetétől, ennek fejlesztése érdekében szükséges intézkedések költségkihatásaitól,
- a hadsereg háborúra történő felkészítésével kapcsolatban felmerülő egyéb feladatok megoldásának szükségességétől, illetve ütemezésétől (pl. diszlokációs változások, tartalékképzés stb.).

A fejlesztés és fenntartás korszerű követelményeknek megfelelő arányának biztosítása a tervező szervektől nagyfokú előrelátást igényel és egyik alapvető feltételét a hadsereg komplex tervezési rendje képezi.

Az anyagi-technikai tervezés rendszere

A néphadseregben az anyagi, technikai tervezés rendszere egymáshoz szorosan kapcsolódó folyamatokra

- a központi tervezésre,
- a felső szintű ágazati tervezésre és
- a csapattervezésre

tagolható.

A központi tervezés helyét, szerepét a hadsereg szervezetével, fejlesztésével, háborúra történő felkészítésével, a harckiképzés, valamint az anyagi, technikai biztosítás alapvető feladataival kapcsolatos döntések koncentráltságának szükségessége; valamint a rendelkezésre álló anyagi, pénzügyi eszközök korlátozottsága és az ezekkel való hatékony gazdálkodás biztosítása határozza meg. Ebből következik, hogy az alapvető anyagi-technikai szükségleteket, a rendelkezésre álló erőforrások felhasználását a hadseregben központilag szükséges megtervezni.

A központi tervezés fő feladata biztosítani az összhangot a néphadsereg fejlesztésével, harckészültségével, felkészítésével, a személyi állomány létkörülményeivel kapcsolatos célkitűzések és a gazdasági lehetőségek között; a rendelkezésre álló erőforrások figyelembevételével kialakítani a fejlesztés és fenntartás helyes arányait; felmérni az alapvető anyagi, technikai, beruházási szükségleteket és azok kielégítésének lehetőségeit, ütemét, sorrendjét, módszereit; kidolgozni esetleges háború esetére a fegyveres küzdelem anyagi, technikai biztosításával kapcsolatos, népgazdaságra háruló követelményeket és feltételeket.

A néphadsereg anyagi-technikai biztosítása tervezési rendszere egysege biztosításának fő szervezeti feltétele, hogy az ezzel kapcsolatos feladatok irányítása és szervezése a vezérkar hatáskörébe tartozzék. A vezérkar szervezi és irányítja a HM-szervek, fegyvernemi és szolgálat főnökségek szakterületükre vonatkozó központi terveinek kidolgozását, állapítja meg a tervezés metodikáját, szolgáltatja a néphadsereg anyagi, technikai biztosítására vonatkozó alapvető követelményeket, a tervezés fontosabb bázisadatait, -normáit, -normatíváit, határozza meg az egyes szakterületeken a tervezés nagybani költségkereteit, állítja össze az egyseges tervjavaslatot.

A vezérkar felelőssége a tervezésben a tervjavaslat fejlesztési célkitűzéseknek megfelelő tartalmára, a fejlesztés-fenntartás helyes arányainak kialakítására, a feladatok és a megvalósításukat szolgáló erőforrások összehangolására terjed ki. Folyamatosan elemzi a hadsereg anyagi-technikai fejlődését, a harckészültség és a fegyveres küzdelem anyagi, technikai megalapozottságát, a haderónemek hadművelleti, harcászati lehetőségeinek anyagi-technikai feltételeit, a fejlesztéssel és fenntartással kapcsolatos célkitűzések megvalósulását, a gazdálkodás hatékonyságát, kezdeményezi a honvédelmi miniszter felé a szükséges intézkedéseket.

A vezérkar tervező és elemző munkájában elsősorban a HM különböző szerveire, fegyvernemi és szolgálat főnökségekre, de ezen túlmenően a csapatok középszintű vezető szerveire (seregtest-parancsnokságokra) támaszkodik. Felhasználja a baráti hadseregek tapasztalatait, ajánlásait, valamint a népgazdaság különböző szervei, intézményei által készített elemzéseket. Ennek megfelelően a tervező munkához felhasználásra kerülnek:

- a HM különböző szervei, fegyvernemi és szolgálat főnökségei által az egyes szakterületek fejlesztésére, a szakanyagi és technikai ellátásra kidolgozott tervjavaslatok,
- a VSZ tagállamai között létrejött megállapodások, ajánlások,
- a népgazdaság különböző szervei által kidolgozott műszaki-gazdasági koncepciók,
- az egyes témák kidolgozására szervezett bizottságok javaslatai,
- a haditechnikai kutatások terén elért eredmények, műszaki dokumentációk,
- a csapatoktól beérkező javaslatok, tapasztalatok.

A központi tervezésben a HM különböző szervei, fegyvernemi és szolgálat főnökségei az irányításban elfoglalt helyük és szerepük szerint, és annak megfelelő felelősséggel vesznek részt. E szervek javaslataik kidolgozásában a néphadsereg fejlesztési koncepciójából (a honvédelmi miniszter direktívájából) indulnak ki, felelősek a szakterületük korszerű követelményeknek megfelelő fejlesztéséért, javaslataik megvalósíthatóságáért és belső összhangjáért, valamint a szükséges gazdasági feltételek, a kapcsolódások és a várható gazdasági khatások reális feltárásáért.

A HM-szervek, fegyvernemi és szolgálat főnökségek javaslataikat szakterületük sajátosságainak, követelményeinek, egymás közötti kapcsolatainak és az egységes folyamatban való szerves beilleszkedésüknek a figyelembevételével dolgozzák ki. A központi tervezést szakanyagaik vonatkozásában a népgazdaságban bekövetkezett ármozgások elemzésével, a különböző készlet-, anyag- és személyi normák belső összetétele erkölcsi, élettani követelményekkel összefüggő változásainak és ezek khatásainak vizsgálatával, valamint az ennek kapcsán szükséges normajavaslatok kidolgozásával is segítik.

A központi tervek, illetve az egyes szakterületek fejlesztésére, fontosabb feladatok végrehajtására jóváhagyott elgondolások és a biztosított költségkeretek képezik a *felső szintű ágazati tervezés* további folytatásának, részlettervek kimunkálásának, a célkitűzések megvalósítására irányuló szervező munka alapját. Ezek a tervek a főbb területeket tekintve lehetnek:

- költségvetési,
- műszaki-fejlesztési,
- beszerzési,
- építési-beruházási,
- katonai objektumok felújítási, korszerűsítési,
- ellátási, valamint
- a haditechnikai eszközök rendszerbe állítására, illetve rendszerből való kivonására vonatkozó tervek.

A felső szintű ágazati tervezés részben a HM-szerveknél, fegyvernemi és szolgálat főnökségeknél, részben alsóbb szintű központi végrehajtó szerveknél (ellátó központokban, központi raktárakban) bonyolódik.

A HM-szervek, fegyvernemi és szolgálat főnökségek dolgozzák ki a szakterületre vonatkozó prognózisokat, hosszú és középtávú terveket, valamint az éves költségvetési tervet, melyekhez az együttműködő és az alárendelt szervek, valamint a csapatok megfelelő alapadatokat biztosítanak. Az alapvető ágazati tervek és a végrehajtásra vonatkozó szakmai követelmények, a biztosított költség-előirányzatok alapján történik a különböző feladatok (műszaki fejlesztés, beszerzés, ellátás stb.) végrehajtásának tervezése és szervezése alsóbb szinteken.

A *csapattervezés* a központilag meghatározott, illetve az alaprendel-tetéssel kapcsolatos feladatok végrehajtásának anyagi-technikai, pénzügyi biztosítására irányul, a központi szabályozások, keretek, normák alapján.

A csapatoknál komplex anyagi-technikai, pénzügyi tervek nem készülnek. Ez a csapatok anyagi-technikai, biztosítási rendszerének sajátoságaiból adódik, abból, hogy az egyrészt a csapatok önálló költségvetési gazdálkodása keretében, másrészt a központi ellátás útján — ágazati tagoltságban — valósul meg.

Ennek megfelelően a szükségletek biztosítása az egyes szakterületen belül is különböző tervek alapján bonyolódik. A szakanyag-gazdálkodás (-ellátás) szabályozásának megfelelően külön-külön tervek készülnek:

- a költségvetési előirányzatok,
- a gazdálkodási pénzügyi követelmények,
- a csapathatáskörben beszerezhető anyagi eszközök, valamint
- a központi ellátás útján igényelhető anyagi-technikai eszközök biztosítására.

Ezek a tervek külön-külön általában nem fogják át az egyes szakterületeket, mivel metodikai alapjuk nem egységes, nem nyújtanak megfelelő lehetőséget a szakterület gazdálkodási tevékenységének átfogó értékeléséhez, elemzéséhez. A komplex anyagi-technikai tervezés hiánya pedig a szakágazatok közötti összhang, koordináltság, a gazdasági hatékonyság vonatkozásában vet fel egyre sürgetőbben megoldásra váró problémákat.

Soron következő feladat, további lépéseket tenni csapatszinten is a gazdálkodás egységének fokozatos megteremtéséhez, mindenképp a különböző szakterületek koordinált tevékenysége szervezeti feltételeinek kialakításával, a gazdálkodás (ellátás) metodikai alapjának, módszerének közelítésével, egységesebbé tételével.

A központi, a felső szintű ágazati és a csapattervezés közötti *kapcsolatok* differenciáltak. Legszorosabb és közvetlenebb a kapcsolat a központi és a felső szintű ágazati tervezés között. A központi (MN) tervek alapjait a felső szintű ágazati tervjavaslatok képezik, lényegében azok felülbíráltása, összegezése, az igények és az MN részére biztosított költségvetési előirányzat-keretek figyelembevételével történő fejlesztési és fenntartási arányok kialakítása útján kerülnek összeállításra. A csapattervezés bizonyos általános információkat a központi tervezés, zömében szakmai információkat a felső szintű ágazati tervezés részére biztosít. A köz-

ponti és a felső szintű ágazati tervezés azonban nem a csapattervek összegezésének módszerével történik. A csapattervezés a már jóváhagyott központi, illetve felső szintű ágazati tervek lebontása, az azokban foglalt feladatok, anyagi-pénzügyi keretek, valamint a szabályozások alapján a fegyvernemi és helyi sajátosságoknak, szervezeti és technikai feltételeknek megfelelő konkretizálása. A tervezés rendszerét az 1. sz. melléklet szemlélteti.

Központi beszerzés és ellátás

A néphadsereg alapvető anyagi-technikai szükségleteinek biztosítása és rendeltetési helyére juttatása a központi beszerzés és ellátás útján történik.

A központi beszerzést és ellátást a felső szintű gazdálkodó szervek, illetve az alárendeltségükbe tartozó központi ellátó szervek (ellátó központok, raktárak, bázisok stb.) végzik, szakterületenként differenciált feladat-, jog- és hatáskörben. A haditechnikai eszköz, valamint az import beszerzéseket és ezekkel való ellátást általában a felső szintű gazdálkodó szervek bonyolítják. A hadtápanyagok beszerzése és ellátása — a különböző szolgálat főnökök által jóváhagyott tervek, meghatározott költségvetési előirányzat-keretek alapján — alapvetően az ellátó központok feladatkörét képezi.

A *központi beszerzés* az anyagi, technikai eszközök és szolgáltatások közvetlen biztosításával kapcsolatos tevékenység, mely magában foglalja:

- a piackutatással,
- megrendeléssel (szerződéskötéssel),
- megrendelések nyilvántartásával,
- gyártásközi ellenőrzéssel, minőségi, mennyiségi átvétellel,
- pénzügyi bonyolítással, valamint
- ár- és jogi kérdésekkel

kapcsolatos feladatok összességét.

A központi beszerzés történhet:

- szerződéskötési kötelezettség, valamint
- az anyag- és termékgorgalmazásnak a népgazdaságban kialakult általános rendje szerint a szabadpiaci kapcsolatok útján.

A néphadsereg alapvető szükségleteit képező termékek (haditechnikai eszközök) gyártására az illetékes szakminisztérium jelöl ki vállalatokat. Ezúton biztosított a védelem érdekeinek elsődlegessége minden más közgazdasági megfontolásokkal szemben. Egyéb szükségletek beszerzése vonatkozásában viszont indokolt, hogy a néphadsereg is alávesse magát a gazdasági mechanizmus elveinek, gyakorlatának s a kölcsönös érdekek, előnyök figyelembevételével, mérlegelésével, a kedvező lehetőségek felkutatásával és kihasználásával végezze azok biztosítását. E körülmény megnövelte a néphadseregben is, különösen a hadtápszolgálatban a *piackutatás*, valamint az *ártevékenység* szerepét, jelentőségét, mivel a hadtápanyagok zömének beszerzése a szabadpiaci kapcsolatok révén történik. Ezzel függnek össze a költségvetési gazdálkodásban is az új gazdaságirányítási rendszer óta megnövekedett gazdálkodási lehető-

ségek, a korábbi megkötöttségek feloldódása, hogy a költségvetésből gazdálkodó szervek megfelelően tudjanak alkalmazkodni a piaci mechanizmushoz, jobban tudják kihasználni a kereslet-kínálat alakulásából fakadó előnyöket. A központi beszerzés bonyolítását a 2. sz. melléklet szemlélteti.

A *központi ellátás rendszere* az MN haderőnevei, csapatai (egységei, alegységei), intézetei és szervei — alaprendeltetésükkel összefüggő feladataihoz, tevékenységéhez, működéséhez szükséges anyagi, technikai eszközöknek rendeltetési helyére juttatásával kapcsolatos szervezetek, szabályozók, tevékenységek összessége. Az ellátás folyamata magában foglalja a rendelkezésre álló anyagi, technikai eszközök:

- elosztását,
- tárolását,
- kiutalását,
- nyilvántartását,
- szállítását,
- rendszerből való kivonását, valamint
- meghatározott készletek, tartalékok kialakítását, fenntartását.

Az ellátás bonyolítása metodikai alapjainak, módszereinek szempontjából vannak:

- pénznormákon alapuló, pengzgdzálkodás elvén folyó.
- természetbeni normákon alapuló, valamint
- készletszintre történő feltöltés módszerével történő ellátási rendszerek.

Az ellátás bonyolítását végző szervek viszonya szerint az ellátás törtenhet:

- az előjáró szervek útján, valamint
- a csapatok és az ellátó (központi) szervek közvetlen kapcsolata révén. A központi ellátás folyamatát a 3. sz. melléklet szemlélteti.

A *pengzgdzálkodás* elvén alapuló ellátási rendszerben a csapatok szükségleteinek biztosítása — a szakmai követelmények betartása mellett — a fegyvernemi sajátosságok, a helyi körülmények, igények fokozottabb érvényesítésével, az önálló gazdálkodást folytatók *igénylései* alapján történik. Az ellátás kereteit

- a költségvetési előirányzatok, vagy
- a gazdálkodási pénzülletmény képezi. Ennek megfelelően az ellátás
- pénzügyi eszközökkel, vagy
- adminisztratív módszerekkel bonyolódhat.

A hadtápszolgálatban a központi biztosítás körébe tartozó anyagok jelentős részének ellátása pénzügyi eszközökkel, a csapatok költségvetési előirányzata terhére történik. A bonyolításhoz a központi ellátó szerveknél meghatározott „*forgóalap*” került kialakításra, mely biztosítja a csapatok folyamatos ellátását, a csapatoktól befolyt befizetésekkel pedig a központi beszerzés folyamatos finanszírozását. A csapatok az igényelt (megrendelt) és felvételezett anyagok ellenértékét „elszámolási utalvány”-nyal egyenlítik ki. A forgóalap-gazdálkodás elvét a 4. sz. melléklet szemlélteti.

A páncélos és gímű. technikai szolgálatban a gépkocsi alkatrészellátás 1974-től ún. névleges „pénzilletmény-keret” terhére történik. A csapatok által — a javítási szükségletek figyelembevételével — igényelt és a részükre kiutalt alkatrészek értékét illetmény-nyilvántartásokon könyvelik (terhelik). Az ellátás ezen módszere megszünteti a csapatoknál az elfekvő készletek kialakulását, takarékosabb, gondosabb, tervszerűbb gazdálkodásra ösztönöz.

A haditechnikai eszközöket, hadfelszerelési eszközöket és anyagokat, valamint egyéb anyagok egy részét természetbeni normákon, természetes mértékegységen alapuló ellátás, illetve a készletszintre történő feltöltés módszerével kapják meg a csapatok.

Egyes anyagokból a csapatok a felszámítási alap egységére vonatkoztatott *természetbeni normák alapján* ellátási (szükségleti) tervet készítenek és terjesztenek fel az illetékes ellátó szerveknek. A középírányító szervek a terveket ellenőrzik, továbbítják. A felső szintű gazdálkodó szervek gondoskodnak az ellátás biztosításáról. Ez történhet közvetlen kiutalás módszerével, melynek alapján az anyagokat a központi ellátó szerv kiszállítja (vasúton feladja), vagy a csapat felvételezi a meghatározott időben. Az üzemanyag-ellátás *üza.-fogyasztási keret* (kiutalási norma) gazdálkodás módszerével történik. A csapatok által megadott alapadatok alapján az *üza.-fogyasztási szükségletek* kiszámítását központilag (számítógéppel) végzik, melynek határáig a csapatok kétéves *üza.-fogyasztási keret- és kiutalási normát* kapnak. A keretek szabta határokon belül a csapatok az üzemanyagok igénylését, készleteik (tárolóterük) figyelembevételével, az ellátási rendnek megfelelően végzik. A hajtóanyagok kiszállítása központilag (vasúton) történik, a kenő- és karbantartó anyagok vételezését, szállítását a csapatok bonyolítják vasúton vagy közúton.

Állománytáblás haditechnikai eszközök és hadfelszerelési eszközök ellátására általában a felső szintű gazdálkodó szervek közvetlenül intézkednek saját terveiknek (készleteiknek) megfelelően, a csapatok igénylésének bevárása nélkül. Az ellátás a központi raktárakba beszállítástól függő útemezéssel, a vezérkar által jóváhagyott (egyeztetett) sorrendben és arányban történik.

Egyes alapvető haditechnikai eszközök hadrafoghatóságának biztosítását (üzemeltetését, javítását stb.) szolgáló anyagi eszközök (alkatrészek) folyamatos ellátására a csapatoknál — a felső szintű gazdálkodó szervek által meghatározott, szabályozott — *készlet-normák (szintek)* vannak meghatározva. A felhasznált anyagi eszközök pótlására a csapatok időszakos készletjelentései alapján, az illetékes ellátó szervek intézkednek. A felhasználás volumene nincs korlátozva, mivel olyan, a harckészültség szempontjából alapvető technikai eszközök (pl. repülőgépek) műszaki állapotának fenntartásához, üzemeltetésének biztosításához szükséges anyagi eszközökről van szó, melyekből az ellátás rendjét nem lehet közgazdasági megfontolások, szabályozók elsődlegességére alapozni.

Az ellátó központi szakanyag *tárintézetek* száma szolgálati áganként az ellátási feladatoktól (az anyagforgalomtól) függően differenciált. Az anyagoknak a felhasználókhöz juttatása történhet több ellátási tagozaton keresztül bonyolított elosztás (terítés) módszerével, vagy közvetlen — központi ellátó-felhasználó — kapcsolat révén. Ennek megfelelően egyes

szakanyagok terén az ellátásban a seregtest és magasabbegység illetékes szolgálati ágai (raktárai) is részt vesznek. A hadtáp szolgálatban mindinkább jellemző a központi ellátó szervek és a csapatok közvetlen ellátási kapcsolata. A csapatok középírányító szerveinek általában aktív szerepe van — minden szolgálati ág területén — a különböző csapat- és harc-készültségi gyakorlatok, különleges feladatok anyagi biztosításának szervezésében, operatív irányításában (a készletek átcsoportosításában). A készletszintre történő feltöltés-módszeren alapuló ellátás elve az 5. sz. melléklet szerint.

Harckészültségi, mozgósítási szükségletek (készletek) biztosításának alapját valamennyi szolgálati ágban természetes mértékegységben meghatározott normák, javadalmazások képezik. Csapatszinten az „M” szükségletek tervezése a „B” szükségletektől külön tervben történik, az ellátás bonyolítása az ellátás vázolt rendszerében, a módszerek valamelyikének alkalmazásával folyik. A hadtápszolgálatban kialakítás alatt levő „egységes készletgazdálkodás” elve megfelelő lehetőséget nyújt a „B” és „M” anyagellátás rendjének közelítéséhez, egységének szilárdításához, a csapatok harckészültsége (mozgósítása) anyagi biztosítási feltételeinek javításához, a hatékonyabb készletgazdálkodáshoz.

Az elrendelt „M”-készletek megalakításának bonyolításában (elsősorban átcsoportosítások útján) a közvetlen előljáró szervek általában aktívabban vesznek részt és tétélesen ellenőrzik az ellátási tervek számszaki helyességét.

Az 1—5. sz. mellékletek a tartalomjegyzék után találhatók.